

Íslensk útgáfa Bergen kaupfíknivæðans og sálfélagslegar skýringar á kaupfíkn

Ragna B. Garðarsdóttir
Sálfræðideild Háskóla Íslands

Fjóla Huld Sigurðardóttir
Landspítali Háskólasjúkrahús

Fræðimenn hafa ekki komist að niðurstöðu um bestu flokkun óeðlilegrar kauphegðunar, en flestir eru sammála um að hún beri einkenni hegðunarfíknar. Þar til nýlega hefur óeðlileg kauphegðun þó aðallega verið skilgreind og mæld sem árátthegðun eða hvatastjórnunarvandi. BSAS listinn er hannaður til að bæta skort á mælitæki á kaupfíkn. Listinn er hugsaður sem skimunartæki, er stuttur og metur sjö kjarnaþætti fíknar. Rannsóknir sýna ítrekað að efnishyggja - trúin á sálrænan ábata neysluvarnings - ásamt annmörkum í sjálfsmynd fólks hafa sterk tengsl við kaupvanda. Tilgangur þessarar rannsóknar var að a) kanna próffræðilega eiginleika og hugsmiðaréttmæti íslenskrar útgáfu BSAS kvarðans, b) meta umfang kaupfíknar í stúdentaþýði, c) meta áhættuþætti kaupfíknar og d) prófa tveggja þátta líkan Dittmar um kaupfíkn sem sameinar efnishyggju og misræmi í sjálfsmynd. Spurningalisti var sendur með tölvupósti og svöruðu 624 háskólanemar listanum. Niðurstöður sýndu að BSAS hefur góða próffræðilega eiginleika og fylgni við mælingar sem ætlað var að meta hugsmiðaréttmæti. Miðað við þau greiningarviðmið sem höfundar BSAS leggja til greinast 11,2% svarenda með kaupfíkn. Efnishyggja var sterkur áhættuþáttur fyrir kaupfíkn og mótaði einnig samband sjálfsmisræmis við kaupfíkn, því efnishyggjara sem fólk var því betur spáði sjálfsmisræmi fyrir um kaupfíkn, sem rennir stoðum undir tveggja þátta líkanið. Höfundar álykta að BSAS kvarðinn gæti hentað vel til skimunar á kaupfíkn og ítreka mikilvægi þess að sálfræðingar hafi efnishyggju í huga þegar kaupfíkn er meðhöndluð.

Efnisorð: Sálsmælingar, kaupfíkn, kaupárátta, sjálfsmisræmi, efnishyggja.

„Þetta var orðið þannig að ég þurfti að koma heim með poka á hverjum einasta degi því annars leið mér eins og það vantaði eitthvað í líf mitt. Ef það var ekki bolur, buxur, kjóll eða skór þá dugði mér að fara í Ikea og kaupa rúmföt, eitthvað sem mig vantaði ekki einu sinni. Þetta var orðið þannig að ég var með sér rúm inni í aukaherbergi og það var bara fullt af fötum. Það var ekki einu sinni pláss inni í fataherberginu fyrir dóti mitt. ... Þá spyr hún [mamma] mig að því hvort það sé ekki eitthvað að angri mig. Hvort þetta sé ekki komið út fyrir það sem er eðlilegt. Hún pantar tíma hjá sálfræðing (sic.) og ég fer í meðferð (Vísir, 2015... <https://www.visir.is/g/2015888169d>).“

Vegna þess hve samofin kaup neysluvarnings eru hversdagslífi nútímamannsins getur óeðlileg eða óæskileg kauphegðun birst sem einkenni margra geðrænna vandamála, eins og hver önnur hegðun. Til að mynda er þekkt að óhöfleg

kaup eru algengt einkenni í oflæti (e. *mania*) og í söfnunaráratu (e. *hoarding*). Öll þekkjum við að hafa keypt meira en góðu hófi gegnir, og margir kannast við hvatvísi í innkaupum, en mikilvægt er að gera greinarmun á þess háttar kauphegðun og þeirri sem er lýst hér að ofan. Þar segir 24 ára íslensk kona frá baráttu sinni við þá tegund óeðlilegrar kauphegðunar, sem ýmist er

Höfundar þakka Daniel Ólasyni, prófessor við Sálfræðideild Háskóla Íslands fyrir veitta aðstoð á fyrstu stigum þessarar rannsóknar. Greinin byggir á meistaraverkefni Fjólu Huldar Sigurðardóttur.

Ragna B. Garðarsdóttir, P.Dhil. er prófessor í félagssálfræði við Sálfræðideild Háskóla Íslands. Fjóla Huld Sigurðardóttir er með M.S. gráðu í sálfræði frá Háskóla Íslands og starfar við rannsóknir á Landspítala Háskólasjúkrahúsi. Fyrirspurnum um greinina skal beina til Rögnu B. Garðarsdóttur, Sálfræðideild Háskóla Íslands, Nýja Garði, Sæmundargötu 12, 102 Reykjavík. Netfang: rbg@hi.is.

kölluð kaupfíkn (e. *buying/shopping addiction*) eða kaupárátta (e. *compulsive buying/shopping*). Bæði heitin eru notuð í fræðunum og báðum hefur verið lýst sem síendurtekinni og stjórnlausri þörf til að kaupa hluti til að losna undan vanlíðan, sem svo leiðir til meiri vanlíðanar og virknivandamála (Müller o.fl., 2021; Müller, Mitchell og Swann, 2015). Í þessari grein verða bæði hugtökin notuð eftir því um hvers konar rannsóknir ræðir hverju sinni.

Þótt fjallað hafi verið um sjúklega (e. *pathological*) og óhóflega (e. *excessive*) kauphegðun sem geðrænan kvilla í meira en öld (Kraepelin, 1915 í Benson, 2000) er hún ekki skilgreind sem röskun í fimmtu útgáfu geðgreiningarkerfis bandaríska geðlæknafélagsins (e. *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, DSM-IV*) (American Psychiatric Association, 2013). Það ku vera vegna þess að fræðimenn koma sér ekki saman um hvort vandann skyldi flokka sem áráttuhegðun, sem hegðunarfíkn (eins og t.d. spilafíkn) eða sem hvatastjórnuunarvanda, sem eðli málsins samkvæmt gerir höfundum flokkunarkerfa erfitt um vik (Black, 2022). Kaupárátta var flokkuð sem hvatastjórnuunarvandi, ekki nánar skilgreindur (e. *impulse control disorder, not otherwise specified*), í endurskoðaðri fjórðu útgáfu geðgreiningakerfisins, DSM-IV-TR og er flokkuð sem slík í ICD-11 (WHO, 2019).

Sérfræðingar á sviðinu hafa barist fyrir því að kvillinn verði viðurkenndur sem sjálfstæð röskun. Müller og félagar (2021) hafa gefið út nákvæm greiningarviðmið og viðmið um mismunagreiningu sem byggja á samantekt sérfræðinga á alþjóðavísu. Þau leggja til að kvillinn verði kallaður *Compulsive buying-shopping disorder* (CBSD, sem myndi útleggjast sem kaupárátturöskun á íslensku), til samræmis við það heiti sem notað er í ICD-11. Þrátt fyrir þá nafngift kemur fram í samantekt Müller og félaga (2021) að 74% þeirra sérfræðinga sem tóku þátt í rannsókninni telja vandann eiga heima með fíknisjúkdómum.

Hugtakið kaupárátta (e. *compulsive buying* eða *CB*) er enn sem komið er algengara í vísindagreinum um málið, enda einkennist vandinn meðal annars af áráttukenndum kaupum. Sumir

(t.d. Frost, Steketee, og Williams, 2002) hafa flokkað vandann með áráttu- og þráhyggjuröskunum, en í nýlegri samantekt Müller o.fl. (2021) segja nú aðeins 2,5% sérfræðinga vandann eiga heima þar. Enda líkist sú kauphegðun sem um ræðir ekki áráttu- og þráhyggjuröskunum (t.d. Black, Shaw og Blum, 2010; Müller o.fl., 2015). Til að mynda einkennist kauphegðunin ekki af síendurteknum seremóníum (e. *ritual*). Að auki nær áráttu- og þráhyggjuhugtakið illa yfir þá „vímu“ (e. *shopping high* eða *buzz*) sem kauphegðunin veitir þeim sem af kvillanum þjást, eða það þol, stigmögnun og fráhvörf sem myndast, sem bendir frekar í átt til fíknar.

Flestir fræðimenn hallast sem sagt núorðið að fíkniskýringunni (Müller, 2021; Lawrence, o.fl., 2014), vitandi að fíknisjúkdómum fylgja áráttuhugsanir, og því sameini fíknilíkan vel öll einkenni vandans. Enn þykir sumum þó skortur á rannsóknum sem styðja við lífeðlislegan grunn vandans sem hegðunarfíkn. Rannsóknir hafa til dæmis ekki enn getað sýnt fram á að dópamín aukist og verðlaunabrautir heilans virkjast við innkaup eða að vandinn valdi skaða á miðtaugakerfi. Þar af leiðandi þóttu ekki enn næg rök fyrir því að hafa kaupfíkn með annarri hegðunarfíkn í DSM-V (Piquet-Pessoa o.fl. 2014; Müller o.fl., 2015). Birtingarmynd vandans er þó svipuð annarri hegðunarfíkn. Þau sem þjást af kaupfíkn ráða ekki við löngun sína eða fýsn (e. *craving*) til að kaupa og finnst þau knúin til að kaupa hluti. Rannsóknir á fýsn og rafleiðni í húð hafa sýnt að fólk sem er með kaupfíkn bregst sterkar við áreiti sem sýnir kaupvarning og greinir frá meiri fýsn í kjölfarið (Starcke, Schlereth, Domass, Schöler og Brand, 2013). Kauphegðunin er síendurtekin, þrátt fyrir neikvæðar afleiðingar hennar, svo sem á fjárhag og samskipti við aðra. Til skamms tíma losa kaupin fólk undan neikvæðum tilfinningum og margir lýsa einskonar vímu í kjölfar kaupa. Kauplöngunin kviknar vegna vanlíðanar, svo sem einkenna depurðar, kvíða eða streitu sem magnast þegar hegðunin hefur ekki verið stunduð í einhvern tíma. Einstaklingurinn leitast þá eftir því að minnka þessa vanlíðan, í svokölluðum sjálfshjálpartilgangi (e. *self-medication*), með því að stunda hegðunina aftur. Hann fær þá

neikvæða styrkingu fyrir þessa hegðun þar sem henni fylgir tímabundin lausn frá einkennum depurðar, kvíða og streitu, þannig að atferlið verður að ávana (Trotzke, Starcke, Müller og Brand, 2015).

Fylgiraskanir

Rannsóknir hafa sýnt að allt að 90-96% einstaklinga með kaupfíkn ná greiningarviðmiðum fyrir aðrar raskanir einhvern tímann á lífsleiðinni (Müller o.fl., 2015; Nicoli de Mattos o.fl., 2016). Algengast er að fólk greini frá kvíða og þunglyndi, eða um 60% (Müller o.fl., 2015; Nicoli de Mattos o.fl., 2016). Fylgni á milli þunglyndis og kaupfíknar hefur verið að mælast á bilinu $r = 0,18$ til $0,46$ sem er svipað og fylgni kaupfíknar og streitu, $r = 0,26 - 0,51$, en rannsóknir gefa til kynna sterkari tengsl kaupfíknar við kvíða, $r = 0,31 - 0,63$ (Andreassen, o.fl., 2015; Lam og Lam, 2017). Fast á hæla lyndisraskana fylgir vímuefnafíkn sem hefur talsverðan samslætti við kaupfíkn, 21-46% (Grant o.fl., 2010; Zarate, Ball, Montag, Prokofieva og Starvopoulos, 2022). Rannsóknir hafa bent til talsverðrar fylgni á milli kaupfíknar og söfnunarárættu (e. *hoarding*) (Lawrence, Ciorciari og Kyrios, 2014). Auk þessara kvilla hefur einnig verið greint frá neikvæðum tengslum kaupfíknar við sjálfsálit en jákvæðum tengslum við fullkomnunarárættu og erfiðleikum við ákvarðanatöku. Kaupfíkn getur einnig birst sem skortur á sjálfsstjórn en mikil hvatvísi er einkennandi fyrir einstaklinga sem missa stjórn á kauphegðun sinni (Müller o.fl., 2015). Þá hefur verið greint frá samslætti við átröskun, spilafíkn, internetfíkn, persónuleikaraskanir, og geðrofssjúkdóma (Müller o.fl., 2015).

Fólk sem þjáist af kaupfíkn er oft komið í mikinn samskiptavanda við sína nánustu (Müller o.fl., 2015) og í alvarlegar skuldir (Zhang, Brook, Leukefeld og Brook, 2016). Neikvæð fylgni er á milli fjármálastjórnunar og kaupfíknar (Garðarsdóttir og Dittmar, 2012). Það þýðir að fólk með kaupfíkn er oft minna meðvitað um fjármál sín, er líklegri en aðrir til að eyða um efni fram, missa tök á eyðslunni og hugsa lítið um afleiðingar þess.

Upphaf kaupfíknar er yfirleitt á milli tvítugs

og þrítugs (Koran, Faber, Aboujaoude, Large og Serpe, 2006). Rannsóknir ber ekki saman um hvort yngri eða eldri þátttakendur séu líklegri til að greinast með kaupfíkn (Dittmar, 2005b; Koran o.fl., 2006; Müller o.fl., 2015). Þá hafa rannsóknir sýnt annarsvegar fram á nokkuð jafnt kynjahlutfall (Koran o.fl., 2006; Müller o.fl., 2015; Nicoli de Mattos o.fl., 2016) og hins vegar að konur séu um 80-95% þeirra sem glíma við kaupfíkn (Black, 2001).

Mælingar á kaupfíkn

Allnokkur mælitæki eru til sem mæla vandann sem áráttu- eða hvatastjórnunarfyrirbæri. Það á til að mynda við um það mælitæki sem vitað er að hafi verið notað áður á Íslandi *Compulsive Buying Scale* (CBS, d'Astous, Maltais og Roberge, 1990; sjá í Garðarsdóttir og Dittmar, 2012). Próffræðilegir eiginleikar CBS og samþætilegra mælitækja hafa þó verið gagnrýndir (Manolis, Roberts og Kashyap, 2008) og að auki þykja þau of löng og orðin úrelt þar sem þau ná ekki yfir netverslun og halda ekki í við nýjustu tækni (t.d. atriði sem spyrja út í ávísanahefti). Til þess að bæta úr þessu hönnuðu Andreassen og félagar (2015) mælitækið *Bergen Shopping Addiction Scale* (BSAS). Markmið listans er að meta kaupfíkn út frá þeim sjö þáttum fíknar sem Brown (1993) og síðar Griffiths (2005) segja vera kjarna-einkenni fíknar: þungamiðju (e. *salience*), skapstjórnun (e. *mood modification*), ágreiningi (e. *conflict*), þoli (e. *tolerance*), falli (e. *relapse*), fráhröfnum (e. *withdrawal*), og afleiðingum (e. *resulting problem*). Listinn er stuttur, aðeins sjö atriði, þar sem eitt atriði mælir hvert kjarna-einkenni og er því hentugur bæði sem skimunartæki og sem hluti af lengri rannsókn. Listinn getur bæði átt við um netverslun og kaup í verslunarhúsnæði.

Frá því að mælitækið var gefið út hefur það verið notað í allnokkrum rannsóknum (t.d. Brunelle og Grossman, 2022; Lam og Lam, 2017) og þýtt yfir á nokkur tungumál (t.d. pólsku Uzarska, Czerwiński, og Atroszko, 2021) þar sem próffræðilegir eiginleikar þess hafa verið góðir. Nýleg svarferlagreining (e. *Item Response Theory examination*; Zarate, Fullwood, Prokofieva,

Griffiths og Stavropoulos, 2022) sýnir að öll sjö atriði kvarðans, í enskri útgáfu, hafi næga aðgreiningu og að aðgreining hafi verið nákvæmest á atriði fjögur sem mælir þol (Tafla 1). Þá greindu atriðin yfirleitt eins hjá báðum kynjum með þeirri undantekningu að karlar þurftu hærri skor á atriði tvö (skapstjórnun) til að atriðið greindi á milli þeirra sem voru háir og lágir á kvarðanum í heild.

Til þess að meta kaupfíkn er, að auki við BSAS, til mælitækið *Modified Drug and Alcohol Questionnaire* (m-Daq, Starcke o.fl., 2013). Það hefur verið notað í rannsóknum á lífeðlislegum grunni kaupfíknar sem snúast um að meta núverandi fýsn (e. *current craving*) í kjölfar birtingar áreitis (e. *cue-reactive craving*). M-Daq er aðlöguð útgáfa lista sem upprunalega var hannaður til að mæla fýsn í vímuefni. Sá listi er ekki hugsaður sem almennt mat á algengi einkenna en gagnast best til að meta tímabundna löngun til þess að kaupa.

Algengi

Allsherjargreining á kaupáráttu (Maraz, Griffiths og Demetrovics, 2016) metur algengi hennar um 4,8% meðal fullorðinna, en í rannsóknum spannar algengi allt frá 1,8% (Faber og McGuinn, 1992) upp í 22% (MacLaren og Best, 2010), allt eftir mælingum og úrtaki. Þessar mælingar miða allar við þá skilgreiningu að vandinn sé áráttutengdur og mælingarnar taka mið af því.

Algengi kaupfíknar eins og það hefur verið mælt með BSAS spannar frá 3,5% í pólsku úrtaki (Uzarska o.fl., 2021) upp í 13,8% (Lam og Lam, 2017) í alþjóðlegu úrtaki.

Fullyrt hefur verið að algengi kaupáráttu/fíknar sé að aukast á Vesturlöndum (t.d. Müller o.fl., 2015; Niedermoser o.fl., 2021) þótt sú óreiða sem ríkir í mælingum leyfi tæplega slíkar fullyrðingar. Bæði Niedermoser og félagar (2021) og Müller og félagar (2015) segja ástæður meintrar aukningar liggja í ríkjandi samfélagsgerð þar sem sálrænum ávinningi neysluvarnings er haldið að fólki með markaðssetningu.

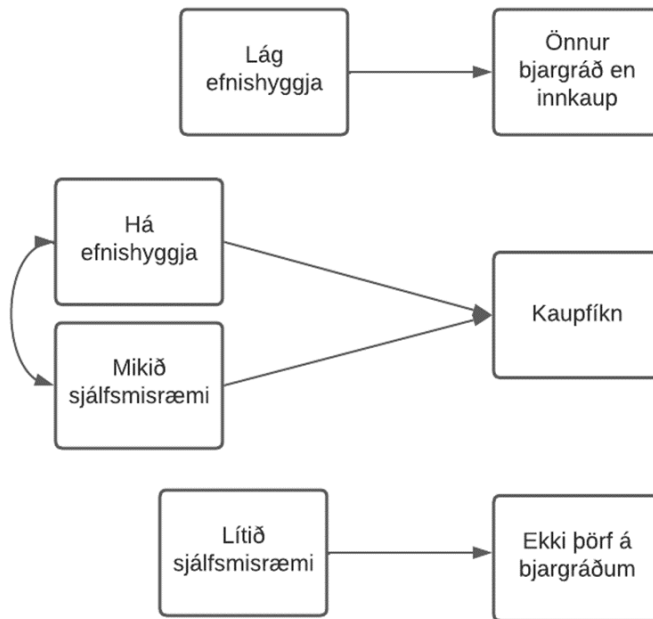
Sálfélagslegar skýringar á kaupfíkn

Bent hefur verið á að klínískar skýringar dugi skammt til þess að skilja kaupfíkn, að mjög

mikilvægt sé að setja vandann í samfélagslegt samhengi, enda sé kaupfíkn ekki vandamál í samfélögum þar sem ekki er vestrænt markaðshagkerfi með tilheyrandi einkaneyslu (Black, 2001).

Mörg þeirra sem þjást af kaupfíkn nota aldrei vörurnar og fela þær fyrir nákomnum til að forðast ágreining og af skömm. Algengt er að vörurnar séu aldrei teknar úr umbúðunum eða búðarpokunum. Þótt hlutir tapi mikilvægi sínu um leið og þeir hafa verið keyptir (Faber og McGuinn, 1992), er það alls ekki tilviljun háð hvaða hlutir verða fyrir valinu. Vörurnar sem fólk með kaupfíkn kaupir tengjast yfirleitt sjálfsmýnd eða samfélagslega samþykktari mynd útávið (svo sem fatnaður eða skart). Til dæmis kaupir fólk oft hluti sem tengjast þeirri manneskju sem það óskar sér að vera, eins og föt í of litlu númeri sem það vildi gjarnan passa í (Dittmar, 2000). Enda hefur Dittmar (2005b) sýnt að kaupárátta tengist sjálfsmisræmi (e. *self-discrepancy*), sem er það misræmi sem getur skapast á milli þess hvernig við erum (raunsjálfi) og þess hvernig við vildum óska að við værum (óska sjálfi) (Higgins, 1987).

Annmarkar á sjálfsmýnd eða auðkenni fólks (e. *identity deficit*) eru einmitt einkennandi fyrir kaupfíkn (Moulding, Kings og Knight, 2021). Sér í lagi hefur verið sýnt fram á að sjálfsálit sem er háð ytra mati (e. *contingent self-esteem*) tengist kaupfíkn (t.d. Bioclati, 2017). Það að meta eigið virði út frá álit annarra leiðir til þess að fólk með kaupfíkn reiðir sig á útlit og táknrænar eigur til að ganga í augun á öðru fólki. Markaðssetning í neyslusamfélögum gengur út á að ljá eignum þessa táknrænu merkingu með því að flétta saman varningi og meintum sálrænum ávinningi hans, svo sem hamingju, vinsældum, fegurð eða samsömun með tilteknum samfélagshópum. Kenning Meads (1934) um táknræn samskipti (e. *symbolic interactionism*) útskýrir vel hvernig fólk skilgreinir sig og skilur aðra í gegnum táknræna merkingu hluta, sem virka þá sem einskonar tungumál. Af henni leiðir kenningin um táknræna sjálfsfyllingu (e. *symbolic self-completion theory*) (Wicklund og Gollwitzer, 1982), sem fjallar um þörf fólks til þess að bæta sér upp annmarka á eigin sjálfsmýnd á táknrænan hátt. Fólk sem

Mynd 1 Tveggja þátta skýringarlíkan Dittmar (2005b).

er efnishyggjið (e. *materialistic*) er líklegra til þess að stunda slíka táknræna sjálfsfyllingu (Dittmar, 2000).

Því þarf ekki að koma á óvart að efnishyggja eða efnishyggjin lífsgildi (e. *Materialistic Value Orientation*) eru mjög einkennandi fyrir kaupfíkn. Fjöldi rannsókna hefur sýnt fram á meðalsterk eða sterk tengsl kaupfíknar við efnishyggju (Dittmar o.fl., 2014; Garðarsdóttir og Dittmar, 2012; Islam, Wei, Sheikh, Hameed og Azam, 2017). Islam o.fl. (2017) ganga svo langt að segja efnishyggju vera eina helstu orsök kaupfíknar. Efnishyggja er sú trú að hlutir og peningar geti ekki bara gert fólk hamingjusamara heldur séu til marks um velgengni, samfélagsstöðu og persónu eða auðkenni fólks. Peningar og hlutir verða þungamiðja í lífi fólks sem er efnishyggjið og það er líklegra til að eltast við hamingjuna með kaupum á hlutum heldur en með öðrum leiðum (Dittmar, Bond, Hurst og Kasser, 2014; Richins og Dawson, 1992). Þessi kjarnatrú á mátt efnislegra eigna er þó óraunhæf, þar sem rannsóknir sýna ítrekað að efnishyggja hefur neikvæð tengsl við margskonar mælingar á vellíðan og geðheilsu, hvað sem

orsakasamhengi líður (sjá allsherjargreiningu Dittmar o.fl., 2014). Efnishyggja sem kjarnaviðhorf er því byggð á þeirri hugsanaskekkju, sem samfélagsgerð okkar elur á, að sálrænan ábata sé hægt að kaupa sér í formi neysluvarnings.

Þessa tvo einkennandi þætti kaupfíknar, annmarka á sjálfsmynd annars vegar og efnishyggju hins vegar, sameinaði Dittmar (2005b) í tveggja þátta skýringarlíkan (e. *two-factor social psychological model*). Mynd 1 er skýringarmynd af líkaninu sem gerir ráð fyrir því að þeir sem eru háir á efnishyggju og háir á sjálfsmisræmi séu líklegri til að vera með kaupfíkn. Þeir sem mælast lágir á efnishyggju en háir á sjálfsmisræmi, bæta sér upp annmarkana á annan hátt en með efnislegum eigum. Þeir sem mælast lágir á sjálfsmisræmi, hafa tæpast annmarka til að bæta. Niðurstöður rannsóknar Dittmar (2005b) sýndu að líkanið gat útskýrt stóran hluta af dreifingu kaupárattu; tæp 50% hjá konum og tæp 30% hjá körlum. Aðrir hafa skipt út mælingu á sjálfsmisræmi fyrir aðrar mælingar á annmörkum á sjálfsmynd; sjálfsálit (t.d. Roberts, Pullig og David, 2015), sjálfs-óvissu (e. *self-uncertainty*, Liu,

o.fl., 2022), og tvíbent sjálf (e. *self-ambivalence*, Frost, Kyrios, McCarthy, og Matthews, 2007) og fengið sambærilegar niðurstöður.

Markmið og tilgátur

Markmið þessarar rannsóknar eru að a) kanna próffræðilega eiginleika og hugsmíðaréttmæti íslenskrar útgáfu BSAS kvarðans, b) meta umfang kaupfíknar í stúdentaþýði, c) meta áhættuþætti kaupfíknar og d) prófa tveggja þátta líkan Dittmar um kaupfíkn sem sameinar efnishyggju og misræmi í sjálfsmynd.

Að því er höfundar best vita er ekki til hentugt mælitæki á íslensku sem er sérhannað til að skima fyrir kaupfíkn. Samkvæmt höfundum BSAS hefur mælitækið þann kost að vera stuttur skimunarlisti sem myndar einn áreiðanlegan þátt. Því er fyrsta markmið rannsóknarinnar að kanna hvort BSAS kvarðinn í íslenskri þýðingu myndi einn áreiðanlegan þátt. Til að meta samleitniréttmæti BSAS könnnum við fylgni þess við sambærilegar mælingar. Í Tilgátu 1 er því spáð að BSAS hafi sterka jákvæða fylgni við fýsn og styrkingu sem eru undirþættir fíknar. Til að renna frekari stöðum undir hugsmíðaréttmæti kvarðans er reiknuð fylgni hans við þekktu fylgikvilla kaupfíknar. Í tilgátu 2 er því spáð að BSAS kvarðinn hafi jákvæða fylgni við söfnunaráráttu, depurð, kvíða, og streitu, en neikvæða fylgni við fjármálastjórn. Í tilgátu 3 er því spáð að BSAS kvarðinn hafi jákvæða fylgni við þætti sem taldir eru sálfélagsleg rót kaupfíknar; sjálfsmisræmi og efnishyggju.

Til þess að skilja betur áhættuþætti kaupfíknar eru gerðar tvær greiningar. Í hinni fyrri er spáð fyrir um hlutfallslíkur á því að greinast með kaupfíkn út frá þekktum 'klínískum' fylgiröskunum og sálfélagslegum þáttum. Því er spáð (Tilgáta 4) að sálfélagslegar breytur skýri betur kaupfíkn heldur en 'klínískar' mælingar, enda eigi kaupfíkn sér samfélagslega rót. Einnig er tveggja þátta skýringarlíkan Dittmar (2005b) prófað með aðhvarfsgreiningu. Tilgáta 5 er að marktæk samvirkniáhrif séu á milli sjálfsmisræmis og efnishyggju í þá átt því meiri sem efnishyggja fólks sé, því líklegra sé að sjálfsmisræmi þess spái fyrir um kaupfíkn.

Aðferð

Þátttakendur og framkvæmd

Þátttakendur voru 624 nemendur við Háskóla Íslands. Tölvupóstur var sendur á alla nemendur sem skráðir voru í grunnnám við Háskóla Íslands, alls 9.125 nemendur og var svarhlutfall því lágt, aðeins 6,8%, þrátt fyrir eina ítrekun. Í tölvupóstinum var stutt kynning á rannsókninni og hlekkur sem flutti nemendur á vefsíðu QuestionPro. Á upphafssíðu rannsóknarinnar var ítarlegri kynning á rannsókninni og nemandanum gefinn kostur á að samþykka eða afþakka þátttöku. Ef viðkomandi samþykkti að taka þátt hófst þá þátttaka sem fól í sér að svara þeim spurningalistum sem lýst er hér auk bakgrunnsspurninga. Það tók þátttakendur um það bil 10-15 mínútur að svara. Af þeim 426 þátttakendum sem gáfu upp aldur sinn var meðalaldur 29,7 ár, $Sf=10,19$; $Mg=26$; $Spönn=18-73$ ára. Konur voru í meirihluta, $n=345$; 80,8%, þeirra sem gáfu upp kyn sitt, en 19%, $n=81$ skilgreindu sig sem karlkyns. Aðeins einn svarandi skilgreindi sig sem annað kyn og svör þess þátttakanda eru því ekki tekin með í kynskiptum greiningum. Langflestir höfðu lokið námi á framhaldsskólastigi, 75,6%, tæpur fimmtungur grunnnámi á háskólastigi, 18,3%, og 6,1% höfðu lokið framhaldsmenntun á háskólastigi og eru nú skráð í annað nám. Þátttakendur voru sjálfbóðaliðar í rannsókninni. Sótt var um leyfi fyrir framkvæmd rannsóknarinnar til Vísindasiðanefndar (umsókn nr. VSN-19-111) og hún tilkynnt til Persónuverndar (málsnr. 2019112212).

Mælitæki

Spurningalisti var útbúinn með kvörðum sem mæla kaupfíkn, kvíða, þunglyndi, streitu, söfnunaráráttu, sjálfsmisræmi, efnishyggju og fjármálastjórn. Kvarðarnir birtust þátttakendum handahófskennt, með þeirri undantekningu að BSAS var alltaf fremstur og bakgrunnsspurningar alltaf aftastar. Stök atriði innan hvers kvarða birtust einnig handahófskennt. Þetta var gert til þess að koma til móts við þreytuhrif og jafna gagnagöt (e. *missing values*) þvert á kvarða.

Kaupfíkn var metin með tveimur listum sem báðir fóru í gegnum sama þýðingarferli. Þýðingu listans var þannig háttað að rannsakandi þýddi listann á íslensku og bar undir leiðbeinanda sem lagði mat á þýðinguna með enska útgáfu listans til hliðsjónar. Hvert atriði mælitækisins var lesið vel yfir og þýðingin lagfærð til að tryggja að atriðin væru skýr, vel skiljanleg og á góðu íslensku máli. Eftir þessa yfirferð var listinn forprófaður á litlu úrtaki. Þátttakendur voru beðnir um athugasemdir varðandi skilning á einstaka atriðum. Allar athugasemdir voru teknar til greina og samræmdar í lokaútgáfu mælitækisins, af rannsakanda og leiðbeinanda.

Fyrri listinn er íslensk þýðing *Bergen Shopping Addiction Scale* (Andreassen o.fl., 2015, íslensk þýðing Fjóla Huld Sigurðardóttir, 2020). Mælitækið byggir á áður nefndum sjö þáttum fíknar. Dæmi um fullyrðingu úr listanum er „Mér finnst ég þurfa að kaupa meira og meira til að fá sömu nautn út úr því og áður“. Listinn hefur að geyma sjö fullyrðingar sem svarað er á fimm punkta Likert stiku frá „algjörlega ósammála“ (0) til „algjörlega sammála“ (4). Í erlendra útgáfu (Andreassen o.fl., 2015) reyndist áreiðanleiki listans góður ($\alpha = 0,87$) og atriðin sjö hlóðu á einn þátt. Höfundar listans hafa lagt til að svari einstaklingur fjórum sinnum eða oftast *frekar sammála* eða *algerlega sammála* teljist mæta greiningarviðmiðum um kaupfíkn (Andreassen o.fl., 2015). Sú aðferð verður notuð í útreikningum á algengi hér, en ítrekað er að þessi viðmið á eftir að rannsaka betur, meðal annars í klínísku úrtaki. Meðaltal atriða kvarðans var einnig reiknað (sbr. leiðbeiningar frá höfundum Andreassen o.fl. 2015) þar sem hærra skor gefur til kynna meiri einkenni kaupfíknar. Það meðaltal var notað við útreikninga á tengslum við aðrar hugsmíðar.

Seinni listinn er íslensk útgáfa af *Modified Craving Questionnaire* (m-DAQ; Starcke, o.fl., 2013, ísl. þýðing Fjóla Huld Sigurðardóttir, 2020). Þýðingu listans var eins háttað og að ofan greinir. Listinn var upphaflega hannaður til að meta fýsn í fíkniefni og áfengi (*Drug and Alcohol Questionnaire* (DAQ); Love, James og Willner, 1998) en síðar breytt til að meta löngunina til að kaupa veraldlega hluti (Starcke

o.fl., 2013; Trotzke o.fl., 2014). Í listanum eru 14 fullyrðingar sem afstaða er tekin til á sjö punkta Likert stiku frá „algjörlega ósammála“ (-3) til „algjörlega sammála“ (3). Þáttagerð erlendu útgáfunnar gerir ráð fyrir fjórum þáttum. Í þessari rannsókn voru einungis notuð átta atriði sem mæla tvo þætti: 1. fýsn í að kaupa og 2. neikvæða styrkingu sem afleiðing kaupar. Áreiðanleiki erlendu útgáfunnar er góður, $\alpha = 0,85$ (Starcke o.fl., 2013), en sá áreiðanleikastuðull miðar við um öll 14 atriðin. Listinn hefur ekki áður verið notaður í íslenskri þýðingu svo ekki eru til eldri hirlendar tölfræðilegar upplýsingar. Okkar þáttagreining staðfestir þessa tvo þætti og alpha var yfir ,90 (Tafla 2).

Söfnunarárátta var metin með einum þriggja atriða undirkvarða úr íslenskri útgáfu af *Obsessive Compulsive Inventory – Revised* (OCI-R; Foa o.fl., 2002; ísl. þýðing Ásdís Eyþórsdóttir og Jakob Smári) M. J. Kozak, P. Salkovskis, M. E. Coles, & N. Amir, 1998. OCI-R í fullri lengd hefur að geyma 18 fullyrðingar sem mæla sex undirkvarða sem meta mismunandi einkenni árátta- og þráhyggju. Þátttakendur svara að hve miklu leyti einkennin hafa þjakað þá eða valdið óþægindum síðastliðinn mánuð á fimm punkta tíðnistiku frá „alls ekki“ (0) til „mjög mikið“ (4). Dæmi um fullyrðingu er „Ég safna hlutum sem ég þarfnast ekki“. Meðaltal atriða gefur til kynna hversu mikil einkenni söfnunarárátta viðkomandi hefur en hærra skor gefur til kynna meiri einkenni. Próffræðilegir eiginleikar íslenskrar útgáfu listans eru góðir; innri áreiðanleiki er 0,87 og endurprófunaráreiðanleiki frá 0,69 til 0,86 (Jakob Smári, Daniel Þór Ólason, Ásdís Eyþórsdóttir og Maj-Britt FrøLunde, 2007). Áreiðanleiki erlendu útgáfunnar er einnig góður, $\alpha = 0,81$ og 0,93 (Overduin og Furnham, 2012) en miða þessir áreiðanleikastuðlar við öll 18 atriðin.

Þunglyndi, kvíði og streita voru mæld með íslenskri þýðingu listans *Depression Anxiety Stress Scale* (DASS; Lovibond og Lovibond, 1995, ísl. þýðing Pétur Tyrfinngsson). Notuð var styttri útgáfa listans sem inniheldur 21 fullyrðingu í stað 42. Kvarðinn byggir á þremur undirkvörðum þar sem spurt er um líðan

síðastliðna viku: þunglyndi (t.d. „Ég virtist alls ekki geta fundið fyrir neinum góðum tilfinningum”), kvíða (t.d. „Ég fann fyrir munnþurki”) og streitu (t.d. „Mér fannst erfitt að slappa af”). Sjö fullyrðingar eru fyrir hvern undirkvarða. Svarað er á fjögurra punkta tíðnistiku frá „átti alls ekki við mig“(0) til „átti mjög vel við mig eða mest allan tímann“(3). Summa atriða hvers undirkvarða gefur til kynna hve mikil kvíða-, þunglyndis-, og streitueinkenni einstaklingurinn hefur. Skor ná frá 0 upp í 12 fyrir hvern undirþátt, þar sem hærra skor gefur til kynna alvarlegri einkenni. Áreiðanleiki íslenskrar útgáfu listans hefur reynst ásætlanlegur (þunglyndi $\alpha = 0,85$, kvíði $\alpha = 0,73$ og streita $\alpha = 0,82$; Björgvin Ingimarsson, 2010).

Sjálfsmisræmi var mælt með íslenskri útgáfu sjálfsmisræmiskvarða *Self-Discrepancies Scale* (Dittmar og Garðarsdóttir, 2010; ísl. þýðing: Ragna B. Garðarsdóttir og Ösp Árnadóttir, 2010). Kvarðinn mælir bæði magn misræmis milli raunsjálfs og óskasjálfs „Ég er langt frá því að vera eins og ég helst vildi“ og mikilvægi misræmisins „Ég hugsa mikið um það að vera öðruvísi en ég er”. Kvarðinn samanstendur af átta jákvætt og neikvætt orðuðum fullyrðingum sem svarað er á sjö punkta Likert mælistiku frá „að öllu leyti ósammála“(1) til „að öllu leyti sammála“(7). Öll atriði listans hlaða á einn þátt. Meðaltal atriða kvarðans gefur til kynna heildarsjálfsmisræmi einstaklings en hærra skor bendir til meira misræmis. Samleitniréttmæti kvarðans við önnur mælitæki á sömu hugsmið er gott og innri áreiðanleiki listans góður, $\alpha = 0,93$ (Ragnheiður G. Guðnadóttir og Ragna B. Garðarsdóttir, 2013).

Efnishyggja var mæld með níu atriða útgáfu kvarðans *Material Values Scale* (MVS, Richins 2004, íslensk þýðing Ragna B. Garðarsdóttir 2006). Kvarðinn metur þrjá undirþætti efnishyggju: velgengni, þungamiðju og hamingju, en kvarðann má einnig nota sem heild. Staðhæfingum er svarað á 7 punkta Likert stiku frá 1 „Algerlega ósammála“ til 7 „Algerlega sammála“. Dæmi um atriði er: „Ég væri hamingjusamari ef ég hefði efni á að kaupa fleiri hluti”. Áreiðanleiki listans er góður í erlendri útgáfu, $\alpha = ,84$ (Richins, 2004) og íslenskri, α

$= ,80$ (Garðarsdóttir og Dittmar, 2012). Meðaltal atriða kvarðans gefur til kynna heildarefnishyggju einstaklings þar sem hærra skor bendir til meiri efnishyggju.

Fjármálastjórn var metin með íslenskri þýðingu af listanum *Money Management Scale* (MMS, Garðarsdóttir og Dittmar, 2012, ísl. þýðing Ragna B. Garðarsdóttir). Um er að ræða 9 atriða lista sem svarað er á sex punkta kvarða frá „alls ekki líkt mér“(1) til „mjög líkt mér“(6). Atriðin hlaða á einn þátt. Dæmi um fullyrðing er „Ég geri nákvæma áætlun yfir útgjöld mín”. Meðaltal atriðanna gefur til kynna fjármálastjórnun, þar sem hærra skor bendir til betri stjórnunar. Áreiðanleiki listans er góður bæði í erlendri, $\alpha = 0,86$, (Garðarsdóttir og Dittmar, 2012) og íslenskri útgáfu, $\alpha = 0,88$; (Garðarsdóttir, 2006).

Bakgrunnsspurningar voru um kyn, aldur og hæsta stig menntunar sem þátttakandi hafði lokið.

Tölfræðileg úrvinnsla

Tölfræðileg úrvinnsla fór fram í forritinu SPSS útg. 27 (*Statistical Package for the Social Sciences*). Mynd 2 var gerð með Jamovi útg. 1.6.16.

Þar sem spurningalistinn var langur var kvörðum innan hans raðað handahófskennt, til þess að þreytuáhrif dreifðust jafnt á listana. Gagnagöt dreifðust því nokkuð jafnt, svipaður fjöldi svarenda datt út á hverjum kvarða (frá 20,4% til 22,1%). Allir 624 svörðu BSAS. Frekar en að eyða út gögnum var FIML aðferð uppreiknaðra gagnasetta talin lágmarka skekkju í niðurstöðum (Cheema, 2014). Fimm uppreiknuð gagnasett (e. *imputations*) voru búin til í forritinu SPSS þar sem allar breytur nema bakgrunnsbreytur voru teknar inn. Aðferð Markov Chain Monte Carlo (MCMC) með 10 ítrekunum (e. *iterations*) var notuð til þess að fylla upp í gögnin. Greint er frá samanteknum (e. *pooled*) niðurstöðum fyrir gagnasettin fimm, þar sem það er mögulegt, í kíkvaðrat, fylgnireikningum og aðhvarfsgreiningum.

Svörum var snúið við þar sem það þurfti í hverju mælitæki fyrir sig. Gerð var meginásasþáttagreining (e. *principal axis factoring*) með hornskökkum snúningi (e. *direct oblimin*), að

undangenginni forsenduprófun með KMO og Bartlett's prófum. Cronbach's alfa áreiðanleiki mælitækjanna var reiknaður ásamt leiðréttri fylgni milli atriða og kvarða fyrir BSAS. Meðaltöl og staðalfrávik voru var reiknuð fyrir hvern og einn kvarða. Til að meta hugsmíðaréttmæti var Pearsons fylgni BSAS kvarðans við aðrar hugsmíðar reiknuð.

Áhættuþættir þess að mæta greiningarviðmiðum fyrir kaupfíkn voru metnir með aðhvarfsgreiningu hlutfalla (*logistic regression*) þar sem allar mælingar voru settar inn í líkanið í tveimur skrefum, fyrst 'klínískum' mælingum og síðar sálfélagslegum mælingum, til þess að hægt væri að bera saman skrefin. Það var gert með því að bera saman mátgæði líkana tveggja með kíkvaðrat prófi. Hver og ein mæling var notuð til þess að meta hlutfallslíkur (OR) á því að ná greiningarviðmiðum kaupfíknar á BSAS.

Til þess að meta tveggja þátta líkan Dittmar um sálfélagslegar forsendur kaupfíknar var að lokum gerð fjölbreytuaðhvarfsgreining þar sem efnishyggi, sjálfsmisræmi og samvirkni þeirra á milli spáðu fyrir um kaupfíkn. Eðli samvirkniáhrifa var kannað með því að meta einföld hrif (*Simple Slope* aðferð). Athugað var hvort samband milli sjálfsmisræmis (frumbreyta) og kaupfíknar (fylgibreyta) væri mótað af styrkleika efnishyggi (mótunarbreyta). Í þeirri aðferð eru gerðar þrjár aðhvarfsgreiningar þar sem áhrif frumbreytu á fylgibreytu eru metin út frá háum ($M + 1Sf$), lágum ($M - 1Sf$) og miðlungsháum (M) gildum mótandi breytu (e. *moderating variable*). Allar mælingar voru miðjusettaðar fyrir þá greiningu.

Niðurstöður

Próffræðilegir eiginleikar BSAS kvarðans

Fyrsta markmið rannsóknarinnar var að skoða þáttabyggingu BSAS kvarðans í íslenski útgáfu. Gögnin uppfylltu skilyrði þáttagreiningar. Niðurstöður Bartlett prófsins (*Bartlett's test of sphericity*) var marktækt, $\chi^2(21) = 2092,55, p < ,0001$. Viðmið KMO prófsins (*Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy*) var 0,91

sem er ásættanlegt. Fylgni milli atriða var $r = ,43 - ,65$. Niðurstöður prófanna benda því til að gögnin henti vel til þáttagreiningar.

Eins og búist var við sýndi þáttagreining að einn þáttur hafði eiginildi hærra en einn. Skriðupróf staðfesti það. Þáttabygging íslenskrar útgáfu listans er því sambærileg erlendu útgáfunni (Andreassen o.fl., 2015). Í Töflu 1 má sjá þáttahleðslur atriðanna en þær voru allar yfir 0,64 og skýrði þátturinn 53,7% af heildardreifingu.

Áreiðanleiki kvarðans var góður, $\alpha = 0,88$, og hækkaði ekki við það að fjarlægja atriði (Tafla 1). Sundurgreiningarhæfni atriða var sömuleiðis ásættanleg, en hún var metin með því að reikna leiðrétta fylgni atriða við heildarkvarða (e. *corrected item-total correlation*).

Í Töflu 2 má sjá lýsandi tölfræði fyrir alla kvarða sem notaðir eru í rannsókninni og fylgni Pearsons. Þar má sjá að kaupfíkn hefur marktæka fylgni ($p < ,001$) við alla aðra kvarða sem skoðaðir voru.

Samleitniréttmæti BSAS kvarðans var metið með því að reikna fylgni hans við undirkvarða m-Daq, -fýsn og styrkingu - og var fylgnin há við báða þætti eins og sjá má í Töflu 2. Tilgáta 1 er því studd.

Reiknuð var fylgni BSAS kvarðans við þætti sem sýnt hefur verið að hafi samslátt við kaupfíkn. Meðalsterk fylgni var á milli BSAS kvarðans og söfnunaráráttu. BSAS kvarðinn hafði lága en marktæka fylgni við depurð og kvíða en ívið hærri fylgni við streitu og fjármálastjórn. Tilgáta 2 er studd. Í tilgátu 3 er því spáð að sjálfsmisræmi og efnishyggi, sem talin eru vera orsakabættir kaupfíknar, hafi jákvæða fylgni við BSAS. Tilgátan er studd, sterk jákvæð fylgni var á milli efnishyggi og BSAS en meðalsterk jákvæð fylgni á milli BSAS og sjálfsmisræmis.

Algengi kaupfíknar meðal þátttakenda var reiknað samkvæmt tillögu höfunda (Anderssen o.fl., 2015) þannig að þeir sem svara *frekar sammála* eða *algerlega sammála* fjórum sinnum eða oftar teljist mæta greiningarviðmiðum um kaupfíkn. Í ljós kom að 11,2% svarenda ná þessum viðmiðum; þar af 11,9% kvenna og 8,6% karla. Kíkvaðrat próf sýnir að ekki eru

Tafla 1 Þáttahleðslur, dreifing og alfa áreiðanleiki BSAS kaupfíknikvarðans

Atriði	Þáttahleðsla	Leiðrétt fylgni atriða	α án atriðis	Kjarnaeinkenni
1. Ég hugsa stanslaust um að kaupa hluti	,81	,74	,85	Þungamiðja
2. Ég kaupí hluti til að láta mér líða betur	,64	,60	,87	Skapstjórnun
3. Ég kaupí svo mikið að það hefur neikvæð áhrif á mínar daglegu skyldur (t.d. skóla eða vinnu)	,74	,68	,86	Ágreiningur
4. Mér finnst ég þurfa að kaupa meira og meira til að fá sömu nautn út úr því og áður	,77	,72	,85	Þol
5. Ég hef áður ákveðið að kaupa minna en ekki tekist það	,77	,71	,86	Fall
6. Mér líður illa ef eitthvað kemur í veg fyrir að ég geti keypt mér nýja hluti	,70	,66	,87	Fráhvörf
7. Ég kaupí svo mikið að það hefur slæm áhrif á líðan mína	,69	,65	,86	Afleiðingar

Aths. Cronbach's alpha = ,88; skýrð dreifni = 53,7%; eiginildi = 4,21

Tafla 2 Lýsandi tölfraeði, innri áreiðanleiki og fylgni milli allra mælinga.

	Spönn	M	Sf	α	N	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
1. Kaupfíkn (BSAS)	0-4	1,16	0,83	,88	624	-									
2. Efnishyggja	1-7	3,66	1,11	,85	497	,67	-								
3. Streita	0-12	5,99	4,37	,86	476	,33	,25								
4. Depurð	0-12	5,84	5,17	,91	476	,24	,19	,72							
5. Kvíði	0-12	3,29	3,78	,84	476	,28	,26	,68	,61						
6. Sjálfsmisræmi	1-7	3,73	1,35	,94	486	,37	,37	,54	,63	,47					
7. Fýsn	-12-12	-8,50	4,97	,91	496	,73	,59	,28	,25	,29	,34				
8. Styrking	-12-12	-8,88	4,89	,92	496	,68	,57	,27	,24	,23	,30	,77			
9. Söfnunarárátta	0-4	1,20	0,96	,81	496	,42	,32	,38	,28	,31	,30	,36	,29		
10. Fjármálastjórn	1-6	4,58	0,94	,88	493	-,36	-,27	-,26	-,21	-,18	-,26	-,28	-,27	-,37	

Aths. Allir fylgnistuðlar eru marktækir við $p < 0,001$

Tafla 3 Fjölbreytuaðhvarfsgreining hlutfalla, spá fyrir um hlutfallslíkur á því að mæta greiningarviðmiðum kaupfíknar.

	<i>B (S.E.)</i>	<i>Exp(B) [95% ÖB]</i>	<i>p</i>
<i>Skref 1 $\chi^2 (4) = 62,76^{***}$</i>			
Fasti	-3,93 (0,34)	0,02 [0,01, 0,04]	,000
Streita (DASS)	0,09 (0,06)	1,09 [0,97, 1,22]	,139
Depurð (DASS)	0,04 (0,04)	1,04 [0,95, 1,12]	,391
Kvíði (DASS)	-0,03 (0,05)	0,97 [0,88, 1,07]	,553
Söfnunarárátta (OCI-R)	0,74 (0,15)	2,10 [1,55, 2,85]	<,000
<i>Skref 2 $\chi^2 (6) = 138,27^{***}$</i>			
Fasti	-8,91 (1,01)	0,00 [0,00, 0,00]	<,000
Streita (DASS)	0,07 (0,06)	1,07 [0,94, 1,21]	,289
Depurð (DASS)	0,05 (0,05)	1,05 [0,95, 1,15]	,318
Kvíði (DASS)	-0,08 (0,06)	0,92 [0,81, 1,04]	,175
Söfnunarárátta (OCI-R)	0,51 (0,18)	1,67 [1,18, 2,37]	,004
Efnishyggja (MVS)	1,29 (0,21)	3,62 [2,39, 5,50]	<,000
Sjálfsmisræmi (SDS)	0,02 (0,16)	1,03 [0,75, 1,41]	,878

*** $p < ,001$

marktæk tengsl milli kyns og þess að uppfylla greiningarviðmið kaupfíknar, $\chi^2 (1, N = 426) = 0,690, p = 0,406$. Þó ber að geta þess að konur, $M = 1,17$; $Sf = 0,85$, voru með marktækt hærra meðalskor, $t(132,284) = 3,44; p < 0,001$ á BSAS kvarðanum en karlar, $M = 0,84$; $Sf = ,75$, og eru því mögulega berskjaldaðri fyrir kaupfíkn en þeir. Ekki var marktækur munur á aldri þeirra sem uppfylla, $M = 27,64$; $Sf = 7,03$, og uppfylla ekki, $M = 29,93$; $Sf = 10,51$, greiningarviðmið, $t(424) = 1.463, p = ,144$. Veik neikvæð fylgni var á milli aldurs og meðalskors á BSAS, $r = -,13, p < 0,01$.

Fjölbreytuaðhvarfsgreining hlutfalla var gerð til þess að bera saman þá þætti sem klínískar rannsóknir annars vegar og félagssálfræðilegar rannsóknir hins vegar hafa bent á sem áhrifaþætti kaupfíknar. Fylgibreyta var tvíkösta mæling á kaupfíkn þar sem 1 þýðir að greiningarviðmiðum sé náð og 0 þýðir að greiningarviðmiðum sé ekki náð. Frumbreytur voru settar

inn í tveimur skrefum. Í fyrsta skrefi (Tafla 3) voru streita, kvíði, depurð og söfnunarárátta látin spá fyrir um líkindi á að mæta greiningarviðmiðum fyrir kaupfíkn. Líkanið var marktækt $\chi^2 (4) = 62,763, p < 0,001$. Skýrð dreifing með þessum breytum er áætluð um 9,5% (Cox & Snell R^2) og 19% (Nagelkerke R^2). Líkanið flokkaði 89,3% tilfella rétt. Í öðru þrepi var efnishyggja og sjálfsmisræmi bætt við líkanið. Það líkan var marktækt betra en hið fyrra, $\chi^2 (2) = 75,507, p < ,001$, og líkanið sjálft marktækt $\chi^2 (6) = 138,271, p < ,001$. Þessar tvær breytur tvöfölduðu skýrða dreifingu sem jókst upp í 20% (Cox & Snell R^2) og 39% (Nagelkerke R^2) og það líkan flokkaði rétt 90% tilfella.

Tafla 3 sýnir hallastuðla og hlutfallslíkur beggja líkana og að hlutfallslíkur á að mæta greiningarviðmiðum rúmlega þrefaldast fyrir hverja einingu sem efnishyggja hækkar, $Exp(B) = 3,62$. Hlutfallslíkur á að mæta greiningarviðmiðum fyrir kaupfíkn aukast um 67% fyrir hverja

Tafla 4 Niðurstöður marghliða aðhvarfsgreiningar þar sem kaupfíkn er skýrð út frá efnishyggju, sjálfsmisræmi og samvirkni þeirra á milli.

	<i>B (SE)</i>	95% öryggisbil <i>B</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Fasti	-0,34 (0,23)	-0,79 - 0,10	-1,508	,132
Efnishyggja	0,32 (0,06)	0,19 - 0,44	5,074	< ,000
Sjálfsmisræmi	-0,08 (0,06)	-0,19 - 0,04	-1,261	,208
Sjálfsmisræmi * Efnishyggja	0,04 (0,02)	0,01 - 0,07	2,742	,006

Tafla 5 Tengsl sjálfsmisræmis við kaupfíkn eftir því hvort efnishyggja mælist lág, miðlungs eða há.

Efnishyggja	β	<i>B (SE)</i>	95% öryggisbil <i>B</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Lág (-1 <i>Sf</i>)	0,05	0,04 (0,04)	-0,03 – 0,11	1,10	,270
Meðal (<i>M</i>)	0,13	0,11 (0,03)	0,05 – 0,16	3,94	< ,001
Há (+1 <i>Sf</i>)	0,22	0,18 (0,04)	0,10 – 0,26	4,42	< ,001

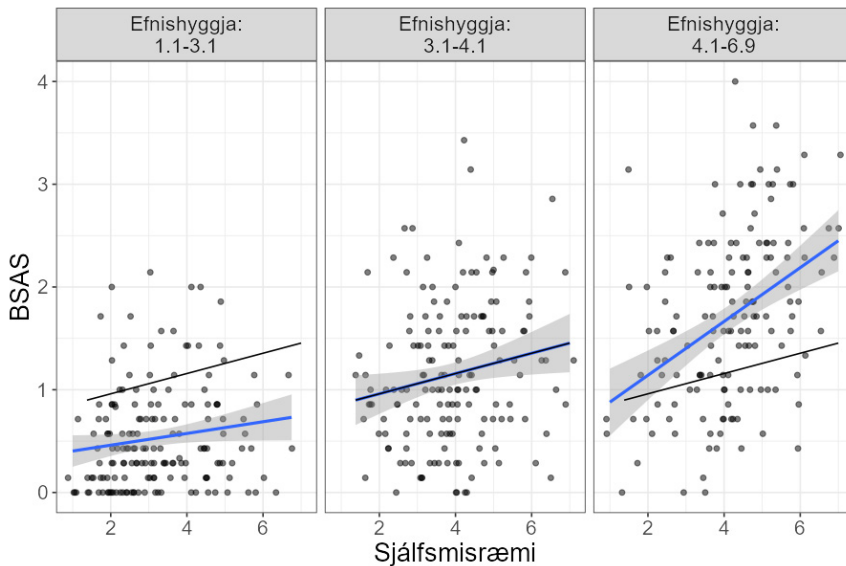
einingu sem söfnunarárátta hækkar, $Exp(B) = 1,67$ Aðrir þættir spáðu ekki marktækt fyrir um líkindi á að greinast með kaupfíkn. Tilgáta 4 telst studd að því leiti að sálfélagslegar breytur skýrðu stærri hluta dreifingarinnar en þær klínisku gerðu samanlagt.

Til þess að prófa tveggja þátta skýringarlíkan Dittmar (Tilgáta 5) var gerð fjölbreytuaðhvarfsgreining þar sem sjálfsmisræmi og efnishyggja og samvirkni þeirra á milli spáðu fyrir um meðalskor á BSAS. Líkanið skýrir 48,4% í dreifingu BSAS og var marktækt, $F(3,620) = 193,61$, $p < 0,001$. Tafla 4 sýnir hallastuðla ásamt 95% öryggisbili. Kaupfíkn hefur meðalsterk jákvæð tengsl við efnishyggju. Sjálfsmisræmi og kaupfíkn hafa aftur á móti ekki marktæk bein tengsl. Samvirknistuðull er þó marktækur eins og tveggja þátta líkanið spáir fyrir um og samvirkni var því skoðuð nánar. Tafla 5 sýnir niðurstöður greiningar á einföldum hrifum þar sem tengsl kaupfíknar og sjálfsmisræmis eru metin við háa, miðlungs og lága efnishyggju. Þar má sjá að þegar efnishyggja er meðalsterk eða há eru tengsl sjálfsmisræmis og kaupfíknar marktæk, en þau eru ekki marktæk þegar efnishyggja er lág. Þetta er stuðningur við Tilgátu 5 og tveggja þátta líkan Dittmar. Mynd 2 sýnir aðhvarfslínu, ásamt öryggisbili,

milli sjálfsmisræmis og kaupfíknar fyrir þrjá styrkleika efnishyggju.

Umræða

Fyrsta markmið rannsóknarinnar var að kanna prófðilega eiginleika, sem og samleitni- og forspárréttmæti íslenskrar útgáfu BSAS kvarðans. Sýndu niðurstöður að íslensk útgáfa kvarðans hafði einn áreiðanlegan þátt líkt og í upprunalegri útgáfu (Andreassen o.fl., 2015) og í erlendum þýðingum (t.d. Uzarska o.fl., 2021). BSAS hafði sterk tengsl við tvo undirþætti m-Daq mælitækis sem metur fýsn og styrkingu, einkenni fíknar. Það rennir stöðum undir samleitniréttmæti kvarðans. BSAS hafði einnig marktæka fylgni við mælingar á þekktum fylgiröskunum, afleiðingum og mögulegum orsökum kaupfíknar, sem rennir stöðum undir hugsmíðaréttmæti kvarðans. Algengi kaupfíknar meðal svarenda mældist 11,2%, en varlega skal farið í að yfirfæra þá tölu yfir á þýðið, vegna dræmrar svörunar. Ekki var marktækur munur á algengi kaupfíknar á milli karla og kvenna, né eftir aldri. Stærsti áhættuþáttur kaupfíknar var efnishyggja, en söfnunarárátta jók einnig hlutfallslíkur á að greinast með kaupfíkn. Niðurstöður studdu tveggja þátta líkan Dittmar um

Mynd 2 Tengsl sjálfsmisræmis og kaupfíknar fyrir fólk sem mælist, lágt, meðalhátt og hátt á efnishyggju.

forsendur kaupfíknar. Efnishyggja hafði sterka forspá um kaupfíkn, en kaupfíkn og sjálfsmisræmi höfðu ekki bein tengsl þegar stjórnað var fyrir efnishyggju, enda er vitað að efnishyggja hefur fylgni við sjálfsmisræmi (sjá t.d. Dittmar o.fl., 2014). Tengsl milli sjálfsmisræmis og kaupfíknar voru háð styrkleika efnishyggju á þann hátt að því meiri sem efnishyggja fólks var, því líklegra var að sjálfsmisræmi þess spáði fyrir um kaupfíkn, eins og líkanið spáir.

Fylgnimælingar sýndu að BSAS hafði sterkari fylgni við fýsn og styrkingu heldur en við söfnunaráráttu, sem styður þá hugmynd að kaupfíkn eigi meira skylt við hegðunarfíkn en við raskanir á áráttu- og þráhyggjurófi, líkt og Lawrence og félagar (2014) hafa bent á. Fylgni kaupfíknar við söfnunaráráttu var þó meðalsterk, líkt og fyrri rannsóknir á söfnunaráráttu sem fylgiröskun kaupfíknar hafa sýnt.

Fjármálastjórn hafði neikvæða fylgni við kaupfíkn eins og búast mætti við. Fólk sem þjáist af kaupfíkn hefur oftast en ekki misst stjórn á fjármálum sínum, sem svo aftur getur til dæmis leitt til vanlíðanar og sambandsferiðleika. Kaupfíkn hafði einnig væga til meðalsterkra fylgni við kvíða, depurð, streitu og sjálfsmisræmi, sem gefur til kynna þá vanlíðan

og annmarka í sjálfsmýnd sem sögð er fylgja kaupfíkn. Rannsóknir hafa ekki skorið úr um orsakasamhengi lyndisraskana og kaupfíknar. Mögulegt er að fólk með þunglyndi og kvíða leiti í kaup með það að leiðarljósi að minnka vanlíðan (Müller o.fl., 2015) þar sem þeir fá oft „kikk“ við að kaupa sér nýjan hlut. Á hinn bóginn getur verið að ávaninn sé farinn að valda streitu, kvíða og þunglyndi. Þegar stjórnað var fyrir áhrifum söfnunaráráttu, hurfu tengsl streitu, þunglyndis og kvíða við kaupfíkn, sem gæti gefið til kynna að ávaninn og sú áráttu sem honum fylgir valdi einkennum lyndisraskana, frekar en á hinn veginn.

Höfundar BSAS hafa lagt til greiningarviðmið fyrir kaupfíkn, en setja þann varnagla við tillögu sína að þau hafi ekki verið rannsökuð til hlítar. Miðað við þau greiningarviðmið kljást 11,2% okkar svarenda við kaupfíkn, en svarhlutfall í rannsókninni var of lítið til þess að hægt sé að alhæfa það hlutfall yfir á stærri hóp. Þetta er hátt hlutfall miðað við þau 4,8% sem allsherjargreining Maraz og féлага (2016) bendir til að sé meðalalgengi kaupfíknar. Karlar og konur voru jafn líkleg til þess að uppfylla greiningarviðmið í þessum svarendahópi. Það er í takt við rannsóknir sem benda til þess að ekki

sé lengur kynjamunur á algengi kaupfíknar (t.d. Nicoli de Mattos, o.fl., 2016). Aðrar rannsóknir hafa fundið yfirgnæfandi tíðni meðal kvenna. Eins og oft vill verða í rannsóknum sem reiða sig á sjálfboðaliða voru mun færri karlar meðal þátttakenda, sem gæti skekkt niðurstöður. Það er mögulegt að þeir karlar sem kusu að taka þátt hafi haft meiri áhyggjur af eigin kauphegðun en þeir sem ekki kusu að taka þátt, og það skýri meiri einkenni þeirra á meðal. Aftur á móti má segja það sama um konurnar. Svarhlutfall var mjög lágt og því alveg eins líklegt að aðeins þær konur sem höfðu áhyggjur af eigin kauphegðun hafi tekið þátt í rannsókninni en hinar ekki. Þó er ekki hjá því litið að konur voru með hærra meðalskor á BSAS sem gefa mögulega vísbendingu um að konur séu berskjaldaðri fyrir kaupfíkn.

Seinni markmið rannsóknarinnar voru að fá skilning á áhættuþáttum og mögulegum skýringum á kaupfíkn. Efnishyggja var langstærsti áhættuþátturinn fyrir því að greinast með kaupfíkn, þótt stjórnað hafi verið fyrir þekktar fylgiraskanir, svo sem kvíða, þunglyndi og söfnunaráráttu. Greining á tveggja þátta líkani Dittmar sýndi einnig að efnishyggja mótar samband sjálfsmisræmis og kaupfíknar. Sjálfsmisræmi hafði áhrif á kaupfíkn aðeins hjá þeim sem voru með miðlungssterka eða sterka efnishyggju. Þessi samvirknihrif eru stuðningur við líkan Dittmar (2005b). Í framtíðarrannsóknum gæti verið fróðlegt að hafa fleiri mælingar á annmörkum í sjálfsmynd og háðu sjálfsáliti eins og aðrar rannsóknir hafa gert (Bioclati, 2017; Liu, o.fl., 2022) til þess að skoða sjálfstæð tengsl sjálfsmyndar við kaupfíkn.

Sé það rétt að kaupfíkn sé vaxandi vandamál, bæði meðal karla og kvenna og óháð aldri, ber að taka henni alvarlega. Kaupfíkn getur haft alvarlegar afleiðingar fyrir fjárhag, sambönd og líðan fólks. Hagnýtur ávinningur rannsóknarinnar fyrir sálfræðinga er stutt, áreiðanlegt mælitæki sem nota má í rannsóknum og til að skima fyrir kaupfíkn meðal skjólstæðinga. Þar sem kaupfíkn hefur verið afgangsstærð í DSM er ekki víst að klínískir sálfræðingar geri sér að fullu grein fyrir alvarleika hennar og óvíst að þeim detti kaupfíkn í hug sem aðalvandamál

skjólstæðinga. Vakni grunur um kaupfíkn hjá skjólstæðingi mælum við með því að leggja BSAS skimunarprófið fyrir og fylgja svo viðmiðum Müller og féлага (2021) um greiningu og mismunagreiningu, til þess að útiloka aðrar skýringar á óeðlilegri kauphegðun, svo sem oflæti. Skimist skjólstæðingur fyrir kaupfíkn er mikilvægt að líta til sálfélagslegra þátta við meðhöndlun. Ekki er nægilegt að meðhöndla fylgiraskanir, til dæmis kvíða, þunglyndi eða söfnunaráráttu. Niðurstöður þessarar rannsóknar benda ótvírætt til þess að efnishyggja sé sterkur áhættuþáttur sem taka verði fullt tillit til við meðhöndlun á kaupfíkn. Mikilvægt er að takast á við óraunhæfar væntingar fólks um sálrænan ábata af því að kaupa sér fjöldaframleiddan varning, á sama hátt og tekist er á við aðrar hugsanaskekklur eða kjarnaviðhorf.

An Icelandic version the Bergen Shopping Addiction Scale and psychosocial determinants of shopping addiction

Scholars have not reached a consensus on the proper classification of problematic shopping behaviour, although most now agree that it can be best understood from an addiction perspective. Yet, until recently, problematic shopping has most commonly been defined and measured as a compulsion or impulse control disorder. To rectify the noticeable absence of a shopping addiction measurement the authors of The Bergen Shopping Addiction Scale, created a short diagnostic scale measuring seven core components of addiction. Materialism, a strong belief in the supposed psychological benefits of material possessions, has repeatedly been associated with problematic shopping, along with deficits in self or identity. The purpose of the present study is to a) test the psychometric properties and construct validity of the Icelandic translation of the BSAS, b) assess the prevalence of shopping addiction in a student population, c) to measure risk factors associated with shopping addiction and d) test Dittmar's social psychological model of shopping addiction comprising of identity deficits and materialism. A questionnaire was sent via email to undergraduate university students, resulting in 624 responses. The results showed that the Icelandic BSAS has good psychometric properties. Following the cut-off guidelines of BSAS authors, 11,2% of our sample met the criteria for buying addiction. Materialism was a strong risk factor for buying addiction and moderated the association between self-discrepancies and shopping addiction, providing support for Dittmar's two factor model.

The results demonstrate that the expected psychological benefits derived from buying consumer products were the best predictors of shopping addiction. Therefore, practicing psychologists would be ill advised to disregard psychosocial explanations when treating shopping addiction.

Keywords: psychometrics, shopping addiction, compulsive buying, self-discrepancy, materialism.

Ragna B. Garðarsdóttir is a Professor of Social Psychology at the Faculty of Psychology, University of Iceland. Fjola Huld Sigurðardóttir has an M.S. in psychology from the University of Iceland. Correspondence concerning this article should be addressed to Ragna B. Garðarsdóttir, Professor, Faculty of Psychology, University of Iceland, Nýi Garður, Sæmundargata 12, 102 Reykjavík, Iceland. E-mail: rbg@hi.is.

Heimildir

- Andreassen, C. S., Griffiths, M. D., Pallesen, S., Bilder, R. M., Torsheim, T. og Aboujaoude, E. (2015). The Bergen Shopping Addiction Scale: reliability and validity of a brief screening test. *Frontiers in Psychology*, 6. doi:10.3389/fpsyg.2015.01374
- American Psychiatric Association. (2013). Diagnostic and statistical manual of mental disorders (fimmta útgáfa). Washington: APA
- Benson, A. (2000). *I Shop, therefore I am*. Maryland, Rowman & Littlefield.
- Biolcati, R. (2017) The Role of Self-esteem and Fear of Negative Evaluation in Compulsive Buying. *Frontiers in Psychiatry*, 8(74). doi: 10.3389/fpsyg.2017.00074
- Björgvin Ingimarsson. (2010). Prófræðilegt mat á DASS sjálfsmataskvarðanum: þunglyndi, kvíði og streita. Óbirt Cand.Psych-ritgerð: Háskóli, Íslands, Sálfræðideild.
- Black D.W. (2001). Compulsive buying disorder: definition, assessment, epidemiology and clinical management. *CNS Drugs*, 15, 17–27. <https://doi.org/10.2165/00023210-200115010-00003>
- Black, D. W., Shaw, M. og Blum, N. (2010). Pathological gambling and compulsive buying: do they fall within an obsessive-compulsive spectrum? *Dialogues in Clinical Neuroscience*, 12(2), 175–185.
- Brown, R. I. F. (1993). Some contributions of the study of gambling to the study of other addictions. In W. R. Eadington & J. Cornelius (Eds.), *Gambling behavior and problem gambling* (pp. 341–372). University of Nevada Press.
- Brunelle, C., & Grossman, H. (2022). Predictors of online compulsive buying: The role of personality and mindfulness. *Personality and Individual Differences*, 185 doi:10.1016/j.paid.2021.111237
- Cheema, J. R. (2014). Some general guidelines for choosing missing data handling methods in educational research. *Journal of Modern Applied Statistical Methods*, 13(2), 3. <https://doi.org/10.22237/jmasm/1414814520>
- Dittmar, H. (2000). The role of self-image in excessive buying. In A. Benson (Ed.), *I shop, therefore I am: "Compulsive" buying and the search for self* (pp. 105–132). New York: Aronson.
- Dittmar, H. (2005a). Compulsive buying - a growing concern? An examination of gender, age, and endorsement of materialistic values as predictors. *British Journal of Psychology*, 96(4), 467–491. doi:10.1348/000712605X53533
- Dittmar, H. (2005b). A New Look at "Compulsive Buying": Self-Discrepancies and Materialistic Values as Predictors of Compulsive Buying Tendency. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 24(6), 832–859. doi:10.1521/jscp.2005.24.6.832

- Dittmar, H. og Garðarsdóttir, R. B. (2010). *Self-Discrepancy Scale*. Óútgefið mælitæki.
- Faber, R. J., & O'Guinn, T. C. (1992). A clinical screener for compulsive buying. *Journal of Consumer Research*, 19(3), 459–469. <https://doi.org/10.1086/209315>
- Foa, E. B., Huppert, J. D., Leiberg, S., Langner, R., Kichic, R., Hajcak, G. og Salkovskis, P. M. (2002). The Obsessive-Compulsive Inventory: Development and validation of a short version. *Psychological Assessment*, 14(4), 485–496. doi:10.1037/1040-3590.14.4.485
- Frost, R. O., Steketee, G. og Williams, L. (2002). Compulsive buying, compulsive hoarding, and obsessive-compulsive disorder. *Behavior Therapy*, 33(2), 201–214. doi:10.1016/S0005-7894(02)80025-9
- Frost, R.O., Kyrios, M., McCarthy, K.D., Matthews, Y. (2007). Self-ambivalence and attachment to possessions. *Journal of Cognitive Psychotherapy*, 21(3), 232–42. DOI:10.1891/088983907781494582
- Garðarsdóttir, R. B. (2006). *Materialism, income and money motives as influences on subjective well-being: A comparison between the UK and Iceland*. Unpublished doctoral thesis, University of Sussex, United Kingdom.
- Garðarsdóttir, R. B. og Dittmar, H. (2012). The relationship of materialism to debt and financial well-being: The case of Iceland's perceived prosperity. *Journal of Economic Psychology*, 33(3), 471–481. doi:10.1016/j.joep.2011.12.008
- Grant, J. E., Potenza, M. N., Weinstein, A. og Gorelick, D. A. (2010). Introduction to Behavioral Addictions. *The American Journal of Drug and Alcohol Abuse*, 36(5), 233–241. doi:10.3109/00952990.2010.491884
- Griffiths, M. (2005). A 'components' model of addiction within a biopsychosocial framework. *Journal of Substance Use*, 10(4), 191–197. <https://doi.org/10.1080/14659890500114359>.
- Higgins, E. T. (1987). Self-discrepancy: a theory relating self and affect. *Psychological Review*, 94(3), 319–340.
- Islam, T., Wei, J., Sheikh, Z., Hameed, Z. og Azam, R. I. (2017). Determinants of compulsive buying behavior among young adults: The mediating role of materialism. *Journal of Adolescence*, 61, 117–130. doi:10.1016/j.adolescence.2017.10.004
- Jakob Smári, Daniel Þór Ólason, Ásdís Eypórsdóttir og Maj-Britt Frølund. (2007). Psychometric properties of the Obsessive Compulsive Inventory-Revised among Icelandic college students. *Scandinavian Journal of Psychology*, 48(2), 127–133. doi:10.1111/j.1467-9450.2007.00574.x
- Koran, L. M., Faber, R. J., Aboujaoude, E., Large, M. D. og Serpe, R. T. (2006). Estimated prevalence of compulsive buying behavior in the United States. *The American Journal of Psychiatry*, 163(10), 1806–1812. doi:10.1176/ajp.2006.163.10.1806
- Lam, L. T. og Lam, M. K. (2017). The association between financial literacy and Problematic Internet Shopping in a multinational sample. *Addictive Behaviors Reports*, 6, 123–127. doi:10.1016/j.abrep.2017.10.002
- Lawrence, L. M., Ciorciari, J., og Kyrios, M. (2014). Relationships that compulsive buying has with addiction, obsessive compulsiveness, hoarding, and depression. *Comprehensive Psychiatry*, 55(5), 1137–1145. doi:10.1101.016/j.comppsy. 2014.03.005
- Liu, Y., Unger, A., Bi, C., Papastamatelou, J., & Raab, G. (2022). Online Compulsive Buying as a Coping Strategy for Self-Uncertainty: The Moderating Role of Gender in China. *Journal of Internet Commerce*, 21(4), 418-437, DOI: [10.1080/15332861.2021.1988242](https://doi.org/10.1080/15332861.2021.1988242)
- Love, A., James, D. og Willner, P. (1998). A comparison of two alcohol craving questionnaires. *Addiction (Abingdon, England)*, 93(7), 1091–1102.
- Lovibond, P. F. og Lovibond, S. H. (1995). The structure of negative emotional states: Comparison of the depression anxiety stress scales (DASS) with the Beck depression and anxiety inventories. *Behaviour Research and Therapy*, 33(3), 335–343.
- Manolis, C., Roberts, J. A., & Kashyap, V. (2008). A critique and comparison of two scales from fifteen years of studying compulsive buying. *Psychological reports*, 102(1), 153–165. <https://doi.org/10.2466/pr0.102.1.153-165>
- MacLaren, V. V. og Best, L. A. (2010). Multiple addictive behaviors in young adults: Student norms for the Shorter PROMIS Questionnaire. *Addictive Behaviors*, 35(3), 252–255. doi:10.1016/j.addbeh.2009.09.023
- Maraz, A., Griffiths, M. D. og Demetrovics, Z. (2016). The prevalence of compulsive buying: a meta-analysis. *Addiction (Abingdon, England)*, 111(3), 408–419. doi:10.1111/add.13223
- Mead, G.H. (1934). *Mind, Self, and Society*. Chicago: University of Chicago Press
- Moulding, R., Kings, C., and Knight, T. (2021). The things that make us: self and object attachment in hoarding and compulsive buying-shopping disorder. *Current Opinion in Psychology*, 39, 100–104. doi:10.1016/j.copsy.2020.08.016
- Müller, A., Mitchell, J. E. og Zwaan, M. de. (2015). Compulsive buying. *American Journal on Addictions*, 24(2), 132–137. doi:10.1111/ajad.12111

- Nicoli de Mattos, C., Kim, H. S., Requião, M. G., Marasaldi, R. F., Filomensky, T. Z., Hodgins, D. C. og Tavares, H. (2016). Gender Differences in Compulsive Buying Disorder: Assessment of Demographic and Psychiatric Co-Morbidities. *PLoS One*, 11(12), e0167365. doi:10.1371/journal.pone.0167365
- Overduin, M. og Furnham, A. (2012). Assessing obsessive-compulsive disorder (OCD): A review of self-report measures. *Journal of Obsessive-Compulsive and Related Disorders*, 1, 312–324. doi:10.1016/j.jocrd.2012.08.001
- Piquet-Pessôa, M., Ferreira, G.M., Melca, I.A. et al. (2014). DSM-5 and the Decision Not to Include Sex, Shopping or Stealing as Addictions. *Current Addiction Reports* 1, 172–176. <https://doi.org/10.1007/s40429-014-0027-6>
- Ragna B. Garðarsdóttir og Ösp Árnadóttir. (2010). *Sjálfsmisræmiskvarðinn*. Óbirt þýðing.
- Ragnheiður G. Guðnadóttir og Ragna B. Garðarsdóttir. (2013). Forspárréttmæti Sjálfsmisræmiskvarðans og tengsl sjálfsmisræmis við liðan.
- Richins, M. og Dawson, S. (1992). A Consumer Values Orientation for Materialism and Its Measurement. *Journal of Consumer Research*, 19, 303–16. doi:10.1086/209304
- Roberts, J. A., Pullig, C., & David, M. (2019). *Family conflict and adolescent compulsive buying behavior. Young Consumers*, 20(3), 208–218. doi:10.1108/yc-10-2018-0870
- Starcke, K., Schlereth, B., Domass, D., Schöler, T. og Brand, M. (2013). Cue reactivity towards shopping cues in female participants. *Journal of Behavioral Addictions*, 2(1), 17–22. doi:10.1556/JBA.1.2012.012
- Trotzke, P., Starcke, K., Müller, A. og Brand, M. (2015). Pathological Buying Online as a Specific Form of Internet Addiction: A Model-Based Experimental Investigation. *PLoS ONE*, 10(10), 1–17. doi:10.1371/journal.pone.0140296
- Uzarska, A., Czerwiński, S. K., & Atroszko, P. A. (2021). Measurement of shopping addiction and its relationship with personality traits and well-being among polish undergraduate students. *Current Psychology: A Journal for Diverse Perspectives on Diverse Psychological Issues*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1007/s12144-021-01712-9>
- Vísir. (2015). Kaupfíknin fyllti tómarúm: „Þurfti að kaupa eitthvað nýtt á hverjum degi“. Sótt af <https://www.visir.is/g/2015888169d>
- Wicklund, R. A. og Gollwitzer, P. M. (1982). *Symbolic self-completion*. Lawrence Erlbaum Associates. Sótt 24. mars 2021 af <https://nyuscholars.nyu.edu/en/publications/symbolic-self-completion>
- WHO. (2019). *International classification of Diseases updated 09/2019* (11th revision). Sótt af <https://icd.who.int/en/>, 13 nóvember 2022.
- Zarate, D., Ball, M., Montag, C., Prokofieva, M., & Stavropoulos, V. (2022). Unravelling the web of addictions: A network analysis approach. *Addictive Behaviors Reports*, 15. doi:10.1016/j.abrep.2022.100406
- Zarate, D., Fullwood, L., Prokofieva, M., Griffiths, M. D., & Stavropoulos, V. (2022). Problematic shopping behavior: An item response theory examination of the seven-item bergen shopping addiction scale. *International Journal of Mental Health and Addiction*, doi:10.1007/s11469-022-00844-8
- Zhang, C., Brook, J. S., Leukefeld, C. G. og Brook, D. W. (2016). Associations between compulsive buying and substance dependence/abuse, major depressive episodes, and generalized anxiety disorder among men and women. *Journal of Addictive Diseases*, 35(4), 298–304. doi:10.1080/10550887.2016.11778